

OILA, MAHALLA VA TA'LIM MUASSASASI HAMKORLIGIDA BARKAMOL SHAXS TARBIYASI

Ernazarov Alisher Ergashevich,

PhD, dotsent.

<https://orcid.org/0009-0006-0709-0565>

Abdullayeva Mohira Amanovna,

Samarqand davlat chet tillar instituti mustaqil tadqiqotchisi.

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v18iB.1657>

MAQOLA HAQIDA/О СТАТЬЕ

Qabul qilindi: 18-may 2026-yil

Tasdiqlandi: 21-may 2026-yil

Jurnal soni: 18-B

Maqola raqami: 4

KALIT SO'ZLAR/КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА

barkamol shaxs, oila tarbiyasi, mahalla muhiti, ta'lim muassasasi, hamkorlik, ma'naviy-axloqiy tarbiya, ijtimoiy sheriklik, milliy va umuminsoniy qadriyatlar, pedagogik madaniyat, innovatsion ta'lim texnologiyalari

ANNOTATSIYA/АННОТАЦИЯ

Mazkur maqolada barkamol shaxs tarbiyasida oila, mahalla va ta'lim muassasasi o'rtasidagi hamkorlikning o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Barkamol shaxsni shakllantirishda milliy va umuminsoniy qadriyatlar, ma'naviy-axloqiy tarbiya, ijtimoiy mas'uliyat hamda zamonaviy bilim va ko'nikmalarning uyg'unligi asosiy mezon sifatida ko'rsatiladi. Oiladagi tarbiya jarayoni mahallaning ma'naviy muhiti va ta'lim muassasasining pedagogik faoliyati bilan uyg'unlashganda, yosh avlodga ijtimoiy faollik, ma'naviy barqarorlik va milliy o'zlikni anglash kuchayadi. Maqolada hamkorlikning nazariy asoslari, amaliy yo'nalishlari va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish imkoniyatlari yoritiladi. Shu bilan birga, mahalla va ta'lim muassasasi o'rtasidagi ijtimoiy sheriklik modellari, ota-onalarning pedagogik madaniyatini oshirish yo'llari hamda barkamol shaxs tarbiyasida innovatsion yondashuvlar taklif etiladi. Shuningdek, maqolada oila, mahalla va ta'lim muassasasi hamkorligini mustahkamlash orqali yosh avlodga sog'lom turmush tarzi, axloqiy immunitet va ijtimoiy faollikni rivojlantirish masalalariga alohida e'tibor qaratiladi. Ushbu hamkorlik tizimi nafaqat tarbiyaviy jarayonning uzluksizligini ta'minlaydi, balki yoshlarning jamiyatda mustaqil fikrlaydigan, tashabbuskor va mas'uliyatli shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, maqolada zamonaviy axborot muhitining ta'sirini hisobga olgan holda, tarbiya jarayonida raqamli texnologiyalar va media savodxonlikni rivojlantirish zarurligi ham asoslab beriladi. Bu esa barkamol shaxsni shakllantirishda an'anaviy va innovatsion yondashuvlarning uyg'unligini ta'minlaydi.

ABOUT THE PAPER

Accepted: 18 May 2026

Approved: 21 May 2026

Volume: 18-B

Paper number: 4

KEYWORDS

harmonious personality, family education, environment, educational institution, cooperation, spiritual and moral education, social partnership, national and universal values, pedagogical culture, innovative educational technologies

ANNOTATION

This article analyzes the role and importance of collaboration between family, neighborhood, and educational institutions in nurturing a well-rounded individual. The key criteria for developing a well-rounded individual are the harmony of national and universal values, spiritual and moral education, social responsibility, and modern knowledge and skills. When family education is combined with the spiritual atmosphere of the neighborhood and the pedagogical activities of the educational institution, the younger generation experiences increased social activity, spiritual resilience, and a sense of national identity. The article examines the theoretical foundations of collaboration, practical approaches, and opportunities for the effective use of modern pedagogical technologies. Models of social partnership between the neighborhood and educational institutions, ways to improve parental pedagogical culture, and innovative approaches to nurturing a well-rounded individual are proposed. The article also pays special attention to the issues of developing a healthy lifestyle, moral immunity and social activity in the younger generation by strengthening cooperation between the family, the neighborhood and the educational institution. This system of cooperation not only ensures the continuity of the educational process, but also serves to form young people as independent-thinking, initiative and responsible individuals in society. The article also justifies the need to develop digital technologies and media literacy in the educational process, taking into account the influence of the modern information environment. This ensures the harmony of traditional and innovative approaches in the formation of a well-rounded personality.

Kirish. Bugungi globallashuv jarayonlari, axborot oqimlarining keskin tezlashuvi hamda jamiyat hayotining barcha sohalarida sodir bo'layotgan o'zgarishlar sharoitida barkamol shaxs tarbiyasi dolzarb ijtimoiy-pedagogik muammolardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Yosh avlodning ma'naviy-axloqiy kamoloti, milliy o'zlikni anglashi, ijtimoiy faolligi va fuqarolik pozitsiyasining shakllanishi ko'p jihatdan oila, mahalla va ta'lim muassasasi o'rtasidagi hamkorlikning samaradorligiga bog'liqdir. Ushbu uch asosiy institut o'zaro uyg'un faoliyat yuritganda, yoshlar nafaqat bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladi, balki milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarga tayanadigan, ma'naviy jihatdan barqaror va ijtimoiy mas'uliyatli shaxs sifatida shakllanadi.

Barkamol shaxs tarbiyasining asosiy maqsadi jismoniy, ma'naviy va intellektual jihatdan yetuk, mustaqil fikrlaydigan, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiq hamda jamiyat hayotida faol ishtirok etadigan shaxsni voyaga yetkazishdan iboratdir. Ushbu jarayonda oilada mehr-oqibat, mas'uliyat va axloqiy tarbiyani mustahkamlash, mahalla muhitida ijtimoiy hamjihatlik va milliy an'analarni qo'llab-quvvatlash, ta'lim muassasalarida esa zamonaviy bilimlar, innovatsion ko'nikmalar va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi. Shuningdek, yoshlarda mehnatsevarlik, ijtimoiy faollik hamda vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirish tarbiyaviy jarayonning ajralmas qismi sifatida qaraladi.

Oila, mahalla va ta'lim muassasasi o'rtasidagi hamkorlik barkamol shaxs tarbiyasida yaxlit integrativ tizimni tashkil etadi. Bu hamkorlik, bir tomondan, tarbiya jarayonida uzviylik va uyg'unlikni ta'minlansa, ikkinchi tomondan, yoshlar ongida ijtimoiy mas'uliyat va ma'naviy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shuningdek, milliy an'analardan bilan zamonaviy pedagogik texnologiyalarni uyg'unlashtirish, ota-onalar, mahalla faollari va pedagoglar o'rtasida samarali ijtimoiy sheriklikni yo'lga qo'yish barkamol avlodni tarbiyalashning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili. Barkamol shaxs tarbiyasi, oila, mahalla va ta'lim muassasasi hamkorligi masalasi pedagogika va ijtimoiy fanlarda keng o'rganilgan dolzarb yo'nalishlardan biridir. Mazkur yo'nalishda olib borilgan ilmiy izlanishlar shuni ko'rsatadiki, shaxsning har tomonlama rivojlanishi ko'p omilli tizim sifatida qaralib, unda oilaviy muhit birlamchi tarbiya instituti sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Jumladan, I.A. Karimov tomondan ilgari surilgan konseptual qarashlarda barkamol avlod tarbiyasi davlat taraqqiyotining asosiy omili sifatida baholalanib, oila va ta'lim tizimining uyg'un faoliyati strategik ahamiyatga ega ekani ta'kidlanadi [3, 12-bet].

Oila institutining tarbiyaviy imkoniyatlari, uning ijtimoiy-psixologik muhiti hamda bolalarning shaxs sifatida shakllanishidagi o'rni mahalliy va xorijiy tadqiqotlarda keng yoritilgan. Xususan, M. Yuldashevning ishlarida mahalla instituti ijtimoiy sheriklikning muhim bo'g'ini sifatida ko'rib

chiqilib, uning yoshlar tarbiyasidagi nazorat va qo'llab-quvvatlash funksiyalari ilmiy asosda tahlil qilingan [5, 46-bet]. Ushbu yondashuv mahalla nafaqat hududiy birlik, balki ijtimoiy-tarbiyaviy tizim sifatida ham faoliyat yuritishini ko'rsatadi.

Shuningdek, pedagogik psixologiya sohasidagi klassik yondashuvlarda L.S. Vygotkiy tomonidan ilgari surilgan "ijtimoiy muhit orqali rivojlanish" nazariyasi shaxs kamolotida ijtimoiy muhit, jumladan oila va ta'lim muassasasining hal qiluvchi rolini asoslab beradi [9, 104-bet]. Ushbu nazariya bugungi kunda ham zamonaviy pedagogik tadqiqotlarning metodologik asoslaridan biri bo'lib qolmoqda.

Zamonaviy ilmiy manbalarda esa tanqidiy fikrlash, kompetensiyaviy yondashuv va innovatsion ta'lim texnologiyalarining tarbiya jarayonidagi o'rni alohida o'rganilgan. P.A. Facione tanqidiy fikrlashni rivojlantirishni shaxsning intellektual mustaqilligi va ijtimoiy qaror qabul qilish qobiliyati bilan bog'lab, uni zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas komponenti sifatida talqin qiladi [6, 18-bet]. R. Paul va L. Elder esa tanqidiy fikrlashni tizimli rivojlantirish orqali shaxsda mas'uliyat, tahliliy yondashuv va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirish mumkinligini asoslaydi [7, 22-bet].

Shu bilan birga, UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan zamonaviy ta'lim konsepsiyalarida global o'zgarishlar sharoitida yoshlarning barqaror rivojlanishini ta'minlash, ularning ma'naviy immunitetini kuchaytirish hamda ijtimoiy moslashuvini oshirish zarurligi ta'kidlanadi [10, 33-bet]. Bu esa oila, mahalla va ta'lim muassasasi hamkorligini yanada mustahkamlash zaruratini ilmiy jihatdan asoslaydi.

Umuman olganda, tahlil qilingan adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, barkamol shaxs tarbiyasi ko'p bosqichli va uzluksiz jarayon bo'lib, unda oila, mahalla va ta'lim muassasasi o'zaro integratsiyalashgan tizim sifatida faoliyat yuritishi zarur. Bu esa yosh avlodning ijtimoiy, ma'naviy va intellektual rivojlanishini ta'minlaydigan asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Natijalar. Oila inson hayotining poydevori, ma'naviy qadriyatlar, milliy an'analar va komil inson tarbiyasining ilk o'chog'idir. Insonning shaxs sifatida shakllanishi, uning dunyoqarashi, axloqiy me'yorlari va jamiyatdagi o'rni aynan oilada belgilanadi. Oila a'zolari o'rtasidagi munosabatlar, o'zaro hurmat, mehr-oqibat va qo'llab-quvvatlash kabi tuyg'ular farzandning kelajakda baxtli va muvaffaqiyatli bo'lishiga zamin yaratadi. Oila mustahkam bo'lsa, jamiyat ham barqaror va taraqqiy etadi.

Oilaviy qadriyatlar va an'analar avloddan avlodga o'tib, oila a'zolarini birlashtiradigan, ularni umumiy maqsadlar sari yo'naltiradigan muhim omildir. Bu qadriyatlar orasida mehnatsevarlik, rostgo'ylik, adolatlilik, insoflilik, kattalarga hurmat, kichiklarga g'amxo'rlik, milliy va diniy urf-odatlar sodiqlik kabi tushunchalar alohida o'rin tutadi. Oilaviy an'analar, bayramlarni birga nishonlash, qarindosh-urug'larni ziyorat qilish, oilaviy sayohatlar uyushtirish oila a'zolari o'rtasidagi munosabatlarni mustahkamlaydi, ularni bir-biriga yaqinlashtiradi.

Ota-ona farzand tarbiyasidagi eng muhim vazifani bajaradi. Ular farzandlariga namuna bo'lishi, ularni to'g'ri yo'lga yo'naltirishi, ularga bilim berishi va kasb-hunar o'rgatishi lozim. Ota-onalar farzandlarining qiziqishlarini, qobiliyatlarini va iste'dodlarini aniqlashi va ularning kamol topishi uchun sharoit yaratishlari kerak. Farzand tarbiyasida mehr-oqibat bilan birga talabchanlikni ham unutmash zarur. Farzandlarni jazolashda zo'ravonlikka yo'l qo'ymaslik, ular bilan muloqotda sabr-toqatli bo'lish kerak.

Sog'lom oilaviy muhit oila a'zolari o'rtasidagi o'zaro hurmat, ishonch, mehr-oqibat va qo'llab-quvvatlashga asoslanadi. Bunday muhitda farzandlar o'zlarini erkin va himoyalangan his qiladilar, ularning shaxsiy rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratiladi. Sog'lom oilaviy muhitni yaratish uchun oila a'zolari o'rtasida doimiy muloqot qilish, bir-birining fikrini eshitish, muammolarni birgalikda hal qilish, dam olishni birga o'tkazish va o'zaro hurmatni saqlash muhim ahamiyatga ega.

Zo'ravonlik va nazorat farzand tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Zo'ravonlikka uchragan yoki doimiy nazorat ostida bo'lgan farzandlarda qo'rquv, ishonchsizlik, agressiya kabi hissiyotlar shakllanadi. Bunday bolalar o'zlarini erkin his qila olmaydilar va kelajakda muammoli shaxsga aylanishlari mumkin. Farzand tarbiyasida zo'ravonlik va nazorat o'rni muhabbat, hurmat va ishonchga asoslangan munosabatlarni o'rnatish lozim. Farzandlarga mustaqil fikrlashga, qaror qabul qilishga va o'z xatarlaridan saboq olishga imkon berish kerak.

Mahalla – bu nafaqat hududiy birlik, balki asrlar davomida shakllangan o'ziga xos tarbiya institutidir. Unda oilaviy qadriyatlar, milliy an'analar va urf-odatlar avloddan avlodga o'tib, yoshlarning ma'naviy kamolotiga xizmat qiladi. Mahalla o'z a'zolarini ahillik, mehr-oqibat, kattalarga hurmat va kichiklarga g'amxo'rlik ruhida tarbiyalaydi. Bu jarayonda nafaqat ota-onalar, balki mahalla faollari, nuroniylar va jamoatchilik vakillari ham faol ishtirok etadi. Mahalla tarbiyasining o'ziga xosligi shundaki, u har bir insonning hayoti davomida davom etadi va uning shaxsiy hamda ijtimoiy faoliyatiga ta'sir ko'rsatadi.

Mahalla ahlining ijtimoiy mas'uliyati – bu har bir fuqaroning o'z mahallasi va jamiyati oldidagi burchidir. U mahallaning obodonligiga hissa qo'shish, ijtimoiy tartibni saqlash, kam ta'minlangan oilalarga yordam berish, yoshlarning tarbiyasiga e'tibor qaratish va boshqa shu kabi xayrli ishlarda o'z ishtirokini namoyon etishdan iborat. Mahalla ahlining ijtimoiy mas'uliyatini oshirish uchun turli tadbirlar, jumladan, hasharlar, obodonlashtirish aksiyalari, xayriya tadbirlari va madaniy-ma'rifiy uchrashuvlar tashkil etiladi. Bu kabi tadbirlar mahalla ahlini birlashtirib, ularning o'rtasida o'zaro ishonch va hurmatni mustahkamlaydi.

Yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish – bu ularning jismoniy va ma'naviy rivojlanishi uchun muhim shartdir. Mahalla bu borada katta imkoniyatlarga ega. U sport maydonchalari, madaniyat markazlari, kutubxonalar va turli xil to'garaklarni tashkil etish orqali yoshlarning bo'sh vaqtini foydali va qiziqarli tarzda o'tkazishga yordam beradi. Bundan tashqari, mahalla yoshlarni milliy an'analar va hunarmandchilikka o'rgatish, ularni turli xil ijtimoiy loyihalarga jalb qilish orqali ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirishga ko'maklashadi.

Mahalladagi ijobiy muhit – bu sog'lom turmush tarzi, ahillik va o'zaro hurmat hukm suradigan muhitdir. U mahalla ahlining ma'naviy sog'lomligi va ijtimoiy faolligini ta'minlaydi. Ijobiy muhitni shakllantirish uchun mahallada doimiy ravishda targ'ibot ishlari olib boriladi, turli xil madaniy-ma'rifiy tadbirlar o'tkaziladi va zararli odatlarga qarshi kurashiladi. Shuningdek, mahallada tinchlik va osoyishtalikni saqlash, huquqbuzarliklarni oldini olish va jamoat tartibini ta'minlashga qaratilgan choralar ko'riladi.

Mahallada tarbiyaviy tadbirlar o'tkazish – bu yoshlarning ma'naviy va axloqiy kamolotiga xizmat qiladigan muhim vositadir. Bu tadbirlarga ma'ruzalar, suhbatlar, davra suhbatlari, viktorinalar, sport musobaqalari va xayriya aksiyalari kiradi. Ular yoshlarning bilim saviyasini oshirish, ularda vatanparvarlik, insonparvarlik va adolatlilik kabi fazilatlarni shakllantirishga yordam beradi. Mahallada tarbiyaviy tadbirlarni o'tkazishda olimlar, ustozlar, san'atkorlar va jamoatchilik vakillari jalb qilinadi. Bu tadbirlar, ayniqsa, yosh avlodning komil inson bo'lib yetishishida muhim ahamiyatga ega.

Ta'lim muassasasi, beshikdan qabrgacha bilim olishga undaydigan, insonni komillik sari yetaklaydigan muqaddas dargohdir. U faqatgina ilm o'rgatish bilan cheklanib qolmay, balki shaxsning ma'naviy olamiga ham ta'sir etib, uning xarakterini shakllantiradi. Ta'lim muassasasi jamiyatning kichik bir modeli sifatida namoyon bo'lib, yosh avlodni kelajakka tayyorlaydi, ularga hayotda o'z o'rinlarini topishga yordam beradi. Ustozlarning har bir so'zi, har bir harakati shogirdlarning qalbiga muhrlanib, ularning dunyoqarashini kengaytiradi. Ta'lim muassasasi – bu faqatgina to'rt devor emas, balki u yerda yaratilgan muhit, o'qituvchilarning mehri va o'quvchilarning intilishlari majmuasidir.

O'qituvchi – bu faqatgina o'z predmetini mukammal bilgan mutaxassis emas, balki o'quvchilar uchun ibrat bo'ladigan, ularni yaxshilikka, ezgulikka undaydigan shaxsdir. O'qituvchining tarbiyaviy faoliyati dars jarayonida ham, darsdan tashqari vaqtlarda ham o'z aksini topadi. U o'z shogirdlariga vatanparvarlik, insonparvarlik, adolat kabi tushunchalarni singdirishga harakat qiladi. O'qituvchilarning eng muhim vazifalaridan biri – o'quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantirish, ularni tanqidiy fikrlashga, to'g'ri qarorlar qabul qilishga o'rgatishdir. Ustozlarning tarbiyaviy faoliyati o'quvchilarning kelajagiga katta ta'sir ko'rsatadi, ularni jamiyatga foyda keltiradigan insonlar bo'lib yetishishiga zamin yaratadi.

Dars jarayoni – bu nafaqat bilim olish, balki tarbiya olish uchun ham qulay imkoniyatdir. O'qituvchilar o'z predmetlarini o'tish jarayonida tarbiyaviy elementlarni qo'llash orqali o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytirishlari, ularda ma'naviy qadriyatlarni shakllantirishlari mumkin. Masalan, tarix darslarida vatanga muhabbat, milliy g'urur tuyg'ularini rivojlantirish, adabiyot darslarida ezgulik, yaxshilik, insof kabi tushunchalarni tushuntirish mumkin. Tarbiyaviy elementlarni qo'llash darsni yanada qiziqarli va samarali qiladi, o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlar – bu o'quvchilarning bo'sh vaqtlarini mazmunli tashkil etishga, ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan tadbirlardir. Bunday tadbirlar turli xil ko'rinishlarda bo'lishi mumkin: to'garaklar, sport seksiyalari, ekskursiyalar, tanlovlar, kechalar va boshqalar. Sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlar o'quvchilarni jamoa bilan ishlashga, bir-birlarini hurmat qilishga, o'z fikrlarini bayon qilishga o'rgatadi. Bunday tadbirlar o'quvchilarning qiziqishlariga mos ravishda tashkil etilishi kerak, shunda ularning samaradorligi yanada yuqori bo'ladi.

Maktabda sog'lom muhitni yaratish – bu o'quvchilarning jismoniy va ma'naviy sog'lomligi uchun zarur shartdir. Sog'lom muhit deganda, o'quvchilarning bir-birlariga nisbatan hurmati, o'qituvchilarning ularga nisbatan mehribonligi, maktabdagi tozalik va ozodalik kabi omillar tushuniladi. Maktabda sog'lom muhitni yaratish uchun o'qituvchilar,

o'quvchilar va ota-onalar birgalikda harakat qilishlari kerak. Bunday muhitda o'quvchilar o'zlarini erkin va himoyalangan his qiladilar, bilim olishga bo'lgan ishtiyoqlari ortadi.

Oila, mahalla va ta'lim muassasasi – bular yosh avlodning komil inson bo'lib yetishishi uchun mas'ul bo'lgan uch muhim institutsional zvenodir. Ularning o'zaro munosabatlari zamon talablariga mos ravishda mutaxassislanib, uzviy va samarali hamkorlikka asoslanishi lozim. Bu esa, o'z navbatida, tarbiyaviy jarayonning sifatini oshirish, bolalar va o'smirlarning ijtimoiy hayotga moslashuvini yengillashtirish, ularni turli zararli ta'sirlardan himoya qilish imkonini beradi.

Uchrashuvlar, subhatlar, seminarlar – bular ota-onalar, mahalla faollari, pedagoglar va psixologlarning bilim va tajriba almashishi, tarbiyaviy muammolarni muhokama qilishi va ularning yechimlarini izlashi uchun qulay platformadir. Bunday tadbirlar doirasida mutaxassislarning ma'ruzalari, master-klasslari, guruhli munozaralar o'tkazilishi, ilg'or tarbiya usullari va texnologiyalari taqdim etilishi mumkin. Ushbu tadbirlarning muntazam ravishda tashkil etilishi tarbiyaviy jarayonning muvaffaqiyatini ta'minlashga xizmat qiladi.

Tarbiyaviy tadbirlarda birgalikda ishtirok etish – bu oila, mahalla va ta'lim muassasasining umumiy maqsad sari birlashishini ta'minlaydigan muhim omildir. Bunday tadbirlar sport musobaqalari, konsertlar, teatr tomoshalari, ekskursiyalar, xayriya aksiyalari va boshqa ko'ngilochar hamda ma'rifiy tadbirlarni o'z ichiga olishi mumkin. Ushbu tadbirlarda

ota-onalar, mahalla aholisi va o'quvchilar birgalikda vaqt o'tkazib, o'zaro munosabatlarni mustahkamlaydilar, bir-birlarini yaqindan tanishadilar va umumiy qiziqishlar asosida birlashadilar.

Muammolarni birgalikda hal qilish – bu oilaviy nizolar, o'quvchilarning o'zlashtirishdagi muammolari, ijtimoiy notinchlik va boshqa salbiy holatlarning oldini olish va bartaraf etishga qaratilgan jarayondir. Bunda ota-onalar, mahalla faollari, pedagoglar va psixologlar hamkorlikda muammoni aniqlaydilar, uning sabablarini o'rganadilar va yechimlarini ishlab chiqadilar. Muammolarni birgalikda hal qilish yondashuvi tarbiya jarayonidagi barcha ishtirokchilarning mas'uliyatini oshiradi va muvaffaqiyatga erishish imkoniyatini ko'paytiradi.

Muhokama. Yagona tarbiyaviy strategiya ishlab chiqish – bu oila, mahalla va ta'lim muassasasining tarbiyaviy konsepsiyalari, maqsadlari, vazifalari va usullarining muvofiqligini ta'minlaydigan muhim shartdir. Yagona tarbiyaviy strategiya milliy va umuminsoniy qadriyatlariga, bolalarning yosh va individual xususiyatlariga, jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy rivojlanish tendensiyalariga asoslanishi lozim. Ushbu strategiya doirasida tarbiyaviy ishlarning asosiy yo'nalishlari, shakllari va usullari, baholash mezonlari va natijalari aniq belgilanadi. Yagona tarbiyaviy strategiyaning amaliyotga tatbiq etilishi tarbiyaviy jarayonning samaradorligini oshiradi va yosh avlodning barkamol rivojlanishini ta'minlaydi.

1-jadval. Oila, mahalla va ta'lim muassasasi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik

Tarbiya subekti	Asosiy vazifalar	Boshqa subyektlar bilan bog'liqlik
Oila	- Mehr-oqibat, axloqiy tarbiya - Milliy an'analarni saqlash - Bolada mas'uliyat va mehnatga munosabatni shakllantirish	- Mahalla bilan: urf-odat va ma'naviy muhitni qo'llab-quvvatlash - Ta'lim muassasasi bilan: bolaning ta'lim jarayonida faol ishtirokini ta'minlash
Mahalla	- Jamoaviy hamjihatlikni mustahkamlash - Milliy va ma'naviy muhitni yaratish - Yoshlarni ijtimoiy faollikka yo'naltirish	- Oila bilan: tarbiya jarayonida qo'llab-quvvatlash - Ta'lim muassasasi bilan: ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarni tashkil etish
Ta'lim muassasasi	- Zamonaviy bilim va ko'nikmalar berish - Tanqidiy fikrlash va ijodkorlikni rivojlantirish - Barkamol shaxs uchun kompetensiyalar shakllantirish	- Oila bilan: bolaning o'quv jarayonida hamkorlik - Mahalla bilan: ma'naviy-ma'rifiy va ijtimoiy tadbirlarda sheriklik

Bu jadvaldan ko'rinib turibdiki, har bir subyektning vazifasi o'ziga xos, ammo ular bir-birini to'ldirib, barkamol shaxs tarbiyasida yagona tizimni hosil qiladi.

Oila, mahalla va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlikda uchraydigan asosiy muammolardan biri – kommunikatsiya yetishmovchiligidir. Bu, asosan, ota-onalarning maktab va mahalla bilan doimiy aloqada bo'lmasligi, farzandlarining ta'lim-tarbiyasi bilan yetarlicha qiziqmasligida namoyon bo'ladi. Maktab va mahalla ham, o'z navbatida, ota-onalarni qiziqtirgan masalalar bo'yicha o'z vaqtida xabardor qilmasligi, muntazam ravishda yig'ilishlar va boshqa tadbirlar o'tkazmasligi mumkin. Buning natijasida, farzand tarbiyasidagi muammolar o'z vaqtida aniqlanmay, kechiktirilishi mumkin.

Yana bir muammo – mas'uliyatsizlik. Ba'zi ota-onalar farzandlarining ta'lim-tarbiyasiga yetarlicha e'tibor bermaydilar, ularni nazorat qilmaydilar va maktab yoki mahallaga nisbatan befarq bo'ladilar. Shuningdek, ayrim maktab va mahalla xodimlari ham o'z vazifalariga sovuqonlik bilan yondashib, ota-onalar bilan muloqot o'rnatishga harakat qilmasliklari mumkin. Mas'uliyatsizlik, o'z navbatida, bolalarning fanlarni o'zlashtirishiga, ularning axloqiy qiyofasiga va jamiyatda o'z o'rnini topishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Bundan tashqari, gohida oila, mahalla va ta'lim muassasalari tarbiya jarayoniga turlicha yondashadilar. Masalan, oilada bir xil qadriyatlar ustuvor bo'lsa, maktabda yoki mahallada boshqacha qarashlar hukm surishi mumkin. Bunday holatda bola o'z yo'lini yo'qotib qo'yishi, qayerga intilishni bilmay qolishi mumkin.

Yuqorida ko'rsatilgan muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi yo'llarni qo'llash maqsadga muvofiqdir:

Kommunikatsiyani kuchaytirish: Maktab va mahalla ota-onalar bilan doimiy aloqada bo'lishi, ularni farzandlarining ta'lim-tarbiyasi bilan bog'liq barcha masalalar bo'yicha xabardor qilib borishi lozim. Buning uchun turli kommunikatsiya vositalaridan (telefon, elektron pochta, ijtimoiy tarmoqlar va h.k.) foydalanish mumkin.

Mas'uliyatni oshirish: Ota-onalar farzandlarining ta'lim-tarbiyasiga katta e'tibor berishlari, ularni nazorat qilishlari va maktab hamda mahalla bilan hamkorlik qilishlari zarur. Maktab va mahalla xodimlari esa o'z vazifalariga mas'uliyat bilan yondashib, ota-onalar bilan muloqot o'rnatishga harakat qilishlari kerak. Mas'uliyatning oshishi tarbiyaviy jarayonning sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Tarbiyaviy yondashuvlarni muvofiqlashtirish: Oila, mahalla va ta'lim muassasalari tarbiya jarayoniga bir xil yondashishlari kerak. Buning uchun

ular o'rtasida muntazam maslahatlashuvlar o'tkazib turish, umumiy qadriyatlarni ishlab chiqish va ularga amal qilish lozim. Shuningdek, umumiy maqsadlarga xizmat qiladigan tarbiyaviy dasturlarni ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish mumkin.

Ota-onalarning pedagogik savodxonligini oshirish: Ota-onalarning farzand tarbiyasi bo'yicha bilim va ko'nikmalarini oshirish maqsadida turli seminarlar, treninglar va ma'ruzalar tashkil etish zarur. Bunday tadbirlar ota-onalarga farzandlari bilan to'g'ri munosabat o'rnatish, ularni tushunish va ularga yordam berishga o'rgatadi.

Mahallaning rolini oshirish: Mahalla – oila va maktab o'rtasidagi muhim vositachi. Mahalla oilalarga yordam ko'rsatishi, ularni ijtimoiy qo'llab-quvvatlashi va farzandlarining tarbiyasiga bevosita ishtirok etishi lozim. Mahallada turli sport, madaniyat va san'at to'garaklarini tashkil etish, bolalarning bo'sh vaqtlarini mazmunli o'tkazishga yordam beradi.

Mavjud muammolarni bartaraf etish yo'llarini qidirish bilan birga, oila, mahalla va ta'lim muassasalarining muvaffaqiyatli hamkorlik tajribalarini o'rganish va ommalashtirish ham muhim ahamiyatga ega. Yurtimizda bu borada ko'plab ijobiy misollar mavjud. Masalan, ayrim maktablar ota-onalar bilan muntazam ravishda onlayn uchrashuvlar o'tkazib, ularni farzandlarining o'qishi va xulqi haqida xabardor qilib turadilar. Ba'zi mahallalar esa oilalarga moddiy va ma'naviy yordam ko'rsatish, ularning farzandlarini to'garaklarga jalb qilish bo'yicha faol ish olib boradilar.

Bunday ijobiy tajribalarni ommalashtirish uchun ularni ommaviy axborot vositalarida yoritish, seminarlar va konferensiyalarda muhokama qilish, shuningdek, ushbu tajribalarni boshqa hududlarda qo'llash imkoniyatlarini o'rganish lozim.

Barkamol avlodni tarbiyalash – butun jamiyatning vazifasidir. Bu vazifani muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun oila, mahalla va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, mavjud muammolarni bartaraf etish va ijobiy tajribalarni ommalashtirish zarur. Faqat shundagina biz kelajak avlodga munosib ta'lim va tarbiya bera olamiz va ularning barkamol shaxs bo'lib yetishishlariga erishamiz.

Barkamol avlodni tarbiyalashdek ulug' maqsadga erishishda oila, mahalla va ta'lim muassasalarining o'zaro hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Bu uch muhim institutning mushtarak faoliyatiga sog'lom, bilimli, ma'naviy boy va vatanparvar shaxsni shakllantirishga xizmat qiladi. Bu yo'nalishda amalga oshirilgan ishlar tahlili va ilg'or tajribalar o'rganilganidan so'ng, quyidagi xulosalarga keldik:

Ona Vatanimizning kelajagi va millatimizning ravnaqi bevosita yosh avlodning salohiyati bilan uzviy bog'liqdir. Shu bois, ularning har tomonlama yetuk shaxs bo'lib shakllanishi uchun zarur barcha sharoitlarni yaratish hamda tarbiya jarayonini uzluksiz va samarali tashkil etish dolzarb vazifa hisoblanadi. Bu jarayonda oila, mahalla va ta'lim muassasasining o'rni beqiyosdir, chunki bola tarbiyasi dastlab oilada boshlanadi, mahallada davom etadi va ta'lim muassasasida yanada mukammallashadi. Ushbu uchlikning o'zaro hamkorligi natijasida yagona tarbiyaviy muhit shakllanadi, ya'ni oila, mahalla va maktab o'rtasidagi uzviy aloqa orqali bolada bir xil qadriyatlar hamda axloqiy me'yorlar tizimi qaror topadi. Shuningdek, har bir bolaning individual xususiyatlari, qobiliyati, qiziqishi va ehtiyojlari aniqlanib, ularni rivojlantirishga qaratilgan maqsadli pedagogik ishlar olib boriladi. Tarbiya jarayonida yuzaga keladigan muammolar esa ushbu uch institut o'rtasidagi doimiy hamkorlik va tezkor aloqa orqali o'z vaqtida aniqlanib, samarali hal etiladi. Bundan tashqari, mahalla faollari va ota-onalarning maktab faoliyatidagi ishtiroki jamoatchilik nazoratini kuchaytirib, ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning davomatini ta'minlash hamda ularning o'zlashtirish darajasini yaxshilashga xizmat qiladi.

Mazkur xulosalardan kelib chiqib, barkamol avlod tarbiyasi jarayonida muvaffaqiyatga erishish uchun bir qator muhim yo'nalishlarni amalga oshirish zarur. Jumladan, oila, mahalla va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlikni yanada mustahkamlash, muntazam ravishda uchrashuvlar, seminarlar hamda davra suhbatlarini tashkil etish muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, zamon talablariga mos yangi tarbiya dasturlarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish, ularda milliy qadriyatlar, ma'naviyat va axloqiy tarbiya masalalariga alohida e'tibor qaratish lozim. Pedagog kadrlarning kasbiy malakasini oshirish, ularni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan tanishtirish hamda amaliyotda samarali qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirish ham dolzarb vazifalardan biridir. Ota-onalarning tarbiyaviy savodxonligini oshirish maqsadida maxsus kurslar, seminarlar va treninglar tashkil etish, ularga farzand tarbiyasining psixologik va pedagogik jihatlarini chuqur tushuntirish zarur. Mahallaning tarbiyaviy salohiyatidan samarali foydalanish, uning faollari, nuroniylar va diniy-ma'rifiy tashkilotlar imkoniyatlarini safarbar etish ham muhim o'rin tutadi. Shuningdek, yoshlarni vatandarlik ruhida tarbiyalash, ularda milliy g'urur, tarixiy xotira va o'zlikni anglash tuyg'ularini shakllantirish orqali barkamol shaxsni voyaga yetkazish mumkin.

Barkamol avlod tarbiyasi uzluksiz davom etadigan murakkab jarayon bo'lib, u doimiy takomillashtirishni talab etadi. Shu bois, tarbiya sohasidagi qonunchilik bazasini zamon talablariga mos ravishda rivojlantirish, oila, mahalla va ta'lim muassasalarining mas'uliyatini aniq belgilash muhimdir. Tarbiya jarayonini ilmiy-metodik asosda tashkil etish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish hamda ushbu

yo'nalishdagi ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash zarur. Shuningdek, tarbiya sohasi uchun yuqori malakali kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish, ularni zamonaviy bilim va ko'nikmalar bilan qurollantirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Tarbiya jarayonini monitoring qilish va baholash tizimini yaratish orqali uning samaradorligini oshirish, shuningdek, xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribasini o'rganib, milliy sharoitga moslashtirilgan holda amaliyotga tatbiq etish ham muhim ahamiyatga ega.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, barkamol shaxs tarbiyasi bugungi globallashuv jarayonlari sharoitida jamiyatning eng muhim ijtimoiy-pedagogik vazifalaridan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Yosh avlodning ma'naviy-axloqiy kamoloti, intellektual salohiyati, ijtimoiy faolligi hamda milliy o'zlikni anglash darajasi bevosita oila, mahalla va ta'lim muassasasining o'zaro uyg'un hamkorligiga bog'liqdir. Ushbu uch muhim institut bir-birini to'ldiruvchi yaxlit tizim sifatida faoliyat yuritgandagina, tarbiya jarayonida uzluksizlik, maqsadga yo'naltirilganlik va samaradorlik ta'minlanadi. Oila – shaxs tarbiyasining ilk va asosiy maskani bo'lib, unda bola xarakteri, dunyoqarashi va axloqiy qadriyatlari shakllanadi. Mahalla esa bu jarayonni ijtimoiy muhit bilan boyitadi, milliy an'analar, urf-odatlar va jamoaviy qadriyatlar asosida yoshlarning ijtimoiylashuviga xizmat qiladi. Ta'lim muassasasi esa mazkur tarbiyaviy jarayonni ilmiy-pedagogik asosda davom ettirib, shaxsning intellektual rivojlanishini ta'minlaydi. Shu bois, ushbu uchlikning uyg'un faoliyati barkamol avlodni shakllantirishning eng muhim sharti hisoblanadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, oila, mahalla va ta'lim muassasasi o'rtasidagi samarali hamkorlik natijasida yagona tarbiyaviy muhit shakllanadi, bolalarda barqaror axloqiy me'yorlar mustahkamlanadi hamda ularning individual qobiliyatlarini rivojlantirish uchun qulay shart-sharoit yaratiladi. Shuningdek, doimiy muloqot va hamkorlik asosida tarbiya jarayonida yuzaga keladigan muammolar tezkorlik bilan aniqlanib, bartaraf etiladi. Bu esa yoshlarning jamiyatga moslashuvini yengillashtirib, ularning ijtimoiy faolligini oshiradi. Shu bilan birga, barkamol avlod tarbiyasini takomillashtirish uchun hamkorlik mexanizmlarini yanada kuchaytirish, pedagogik kadrlarning malakasini oshirish, ota-onalarning tarbiyaviy savodxonligini rivojlantirish hamda mahalla institutining tarbiyaviy imkoniyatlaridan keng foydalanish zarur. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish va milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirish esa tarbiya jarayonining samaradorligini yanada oshiradi. Barkamol shaxsni shakllantirish uzluksiz, kompleks va tizimli jarayon bo'lib, u faqatgina oila, mahalla va ta'lim muassasasining o'zaro hamjihatligi, mas'uliyati va hamkorligi asosida muvaffaqiyatli amalga oshirilishi mumkin. Shu jihatdan, ushbu uchlikning birgalikdagi faoliyatini takomillashtirish jamiyat taraqqiyoti va kelajak avlod kamolotining eng muhim kafolati hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarori: *Barkamol avlodni tarbiyalashda oila instituti va fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlarining ta'lim muassasalari bilan hamkorligini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida*. – LEX.UZ huquqiy ma'lumotlar portali. Manba
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Mustahkam oila yili" Davlat dasturi to'g'risidagi PQ-1717-son qarori. – Toshkent, 2012.
3. Karimov I.A. "Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori". – Toshkent: O'zbekiston, 1997.
4. Xalq ta'limi vazirligi. "Oila, mahalla va ta'lim muassasasi hamkorligida tarbiya tizimini takomillashtirish" mavzusidagi metodik qo'llanma. – Toshkent, 2020.
5. Yuldashev M. "Mahalla instituti va yoshlar tarbiyasida ijtimoiy sheriklik". – Toshkent: Akademnashr, 2019.

6. Facione, P. A. (2015). *Critical Thinking: What It Is and Why It Counts*. Insight Assessment. – Tanqidiy fikrlashning nazariy asoslari va ta'limdagi ahamiyati.
7. Paul, R., & Elder, L. (2014). *The Miniature Guide to Critical Thinking Concepts and Tools*. Foundation for Critical Thinking. – Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun metodik yo'l-yo'riqlar.
8. Halpern, D. F. (2013). *Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking*. Psychology Press. – Tanqidiy fikrlashning kognitiv jarayonlari va ta'limda qo'llanilishi.
9. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press. – Intellektual rivojlanish va ijtimoiy muhitning o'zaro bog'lanishi.
10. UNESCO (2022). *Education for Sustainable Development: Building Resilient Minds and Values*. UNESCO Publishing. – Ma'naviy immunitet va global ta'lim tendensiyalariga oid tavsiyalar.